

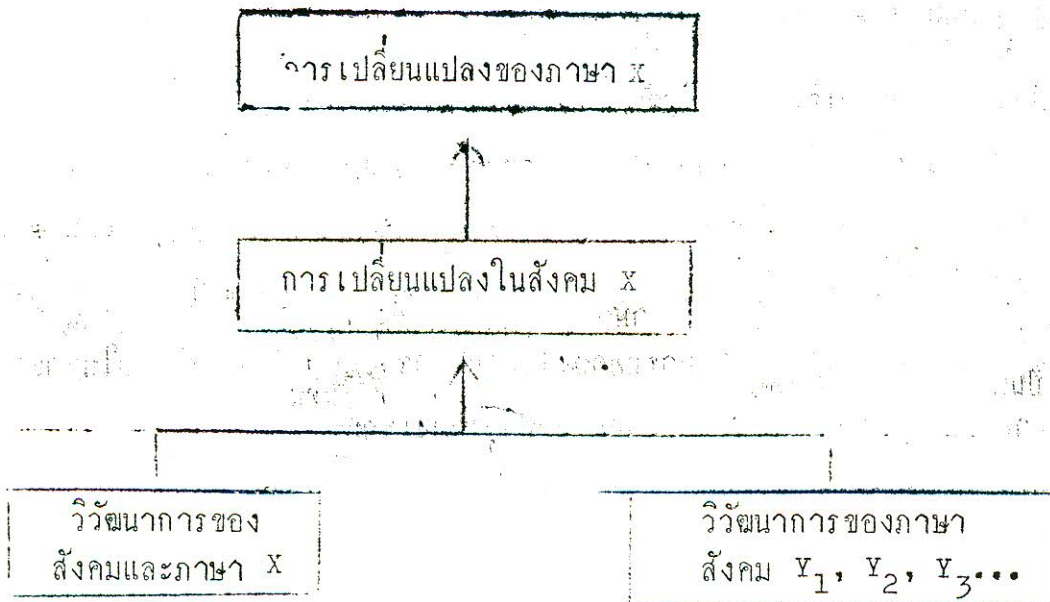
เรื่อง การบัญญัติศัพท์และการทับศัพท์

รศ. ดร. อัจฉรา วงศ์โสธร

๑. ปัจจัยที่ทำให้เกิดการบัญญัติศัพท์และการทับศัพท์

การใช้ภาษาเป็นพฤติกรรมทางสังคมซึ่งถูกอิทธิพลของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม ศาสนา วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี ฯลฯ มากกระทบ การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ อาจเกิดขึ้นจากในสังคมของภาษานั้นเอง หรืออาจเกิดขึ้นจากสังคมของภาษาอื่น ๆ ทั้งไกลและใกล้ อิทธิพลดังกล่าวทำให้เกิดวิวัฒนาการของการใช้ภาษาและวิวัฒนาการที่เห็นได้ชัดคือการบัญญัติศัพท์ และการทับศัพท์ ในขณะที่การเปลี่ยนแปลงทางเสียงและระบบไวยากรณ์ของเกิดขึ้น อย่างน้อยมากและเป็นเฉพาะแห่ง หรือเฉพาะบุรุษ

การเปลี่ยนแปลงทางภาษามีสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงในสังคม ดังมีแผนภูมิสังเขปดังนี้

พฤติกรรมการใช้ภาษามักมีการปรับตัวให้เข้ากับภาวะแวดล้อมและวิวัฒนาการทาง
แขนงต่าง ๆ ในสังคมต่าง ๆ ที่เหลื่อมล้ำกัน ทำให้เกิดการถ่ายทอดวิวัฒนาการด้านสังคม นำไป
สู่การบัญญัติศัพท์และทับศัพท์ เช่น การบัญญัติศัพท์ขึ้นใช้ในภาษาไทยให้ทันกับวิวัฒนาการทางสังคม
วิทยา วิทยาศาสตร์ และจิตวิทยาของสังคมอื่น

ในภาษาอังกฤษการยืมคำจากภาษาอื่นเป็นการหยิบยืมทางวัฒนธรรมที่มีประวัติ
ย้อนไปสู่เมื่อหลายร้อยปีที่ผ่านมา เช่น ยืมศัพท์ทางวิทยาศาสตร์จากอาหรับในยุคกลาง (Middle
Age) เช่น zero alchemy algebra alkali และการยืมคำทางดนตรี จาก
ภาษาอิตาลี เช่น opera soprano piano คำภาษาอังกฤษปัจจุบันที่ยืมมาจากคำในภาษา
อื่น เช่น alcohol จากภาษาอราบิก zebra จากภาษาบันตู robot จากภาษาเช็ก
(Czech) boss จากภาษาดัตช์ emotion จากภาษาฝรั่งเศส delicatesser จากภาษา
เยอรมัน punch จากภาษาฮินดี tycoon จากภาษาญี่ปุ่น jute ยืมจากภาษาสันสกฤต
และ yoghurt ยืมจากภาษาเตอร์กิช เป็นต้น จะเห็นได้ว่าปัจจัยที่ทำให้เกิดวิวัฒนาการทาง
ศัพท์ขึ้น เกิดจากความเหลื่อมล้ำกันทางสังคม เป็นการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมต่าง ๆ ที่ร่วมสมัยกัน

นอกจากนี้ความเหลื่อมล้ำของวัฒนธรรมในกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมเดียวกันก็เป็นอีก
ปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดการบัญญัติศัพท์ขึ้น เช่น คำที่นิยมใช้ในวงดรัมเมเนี่ยนมพรหลายก็เป็นคำที่
ยอมรับกัน เช่น คำ "careen" ในภาษาอังกฤษ แปลจากคำว่า "career" "shame-face"
แปลงจาก "shame - fast" และ "workaholic" มาจากคำ work + alcoholic
เป็นต้น ปรากฏการณ์เช่นนี้ในภาษาไทยก็มี เช่นคำว่า "ระเบิด" ใช้ในความหมายว่ามากยิ่งนัก
เป็นต้น ศัพท์ประเภทนี้มักมีการทดลองใช้ก่อน อาจจะเป็นที่นิยมและติดอยู่ในภาษาหรือลบเลือน
หายไปเพราะไม่นิยมกลายเป็นคำสแลงของยุคหนึ่งเท่านั้น

๒. ธรรมชาติของการบัญญัติศัพท์และการทับศัพท์

การบัญญัติศัพท์และทับศัพท์เป็นวิวัฒนาการทางภาษาที่เมื่อเกิดขึ้นแล้วก็เกิดขึ้น
 ไปได้ต่อไปเรื่อย ๆ มีความยืดหยุ่นและความไม่คงที่ ศัพท์บางคำได้รับการบัญญัติแล้วก็เลิกใช้
 ไปเพราะไม่เป็นที่นิยม เช่นคำว่า "อนุเขต" (paragraph) คนยังคงนิยมใช้คำเดิมว่า
 "ย่อหน้า" อยู่ ศัพท์บางศัพท์มีการบัญญัติต่าง ๆ กัน เช่น คำว่า "มโนคติ" "มโนมติ"
 "มโนทัศน์" (concept) และคำว่า "ท่าที" "เจตคติ" และ "ทัศนคติ" (attitude)
 เป็นต้น นอกจากนี้ศัพท์บัญญัติบางคำก็มีคำที่บัญญัติใหม่ทับคำเดิมที่มีอยู่ เช่น คำว่า "จุดหมาย"
 (aim) เดิมบัญญัติว่า "จุดประสงค์" และคำว่า "นิยต" (positive) มีความหมาย "บวก"
 "ตระหนัก" แต่เดิมบัญญัติว่า "นิมาน" เป็นต้น ศัพท์บางคำก็บัญญัติไว้ต่างกันโดยที่คำหนึ่งอาศัย
 บวลี-สันสกฤต อีกคำไม่อาศัย เช่นคำว่า "heterogeneity" บัญญัติว่า "ความต่างแบบกัน"
 สำหรับสาขาสังคมวิทยา และบัญญัติว่า "ภาวะวิวิธพันธุ์" สำหรับสาขาปรัชญา เป็นต้น นอก
 จากนี้ศัพท์บางคำก็บัญญัติไว้สำหรับบริบทต่าง ๆ ที่ศัพท์นั้นอาจจะปรากฏ เช่น ศัพท์านุกรมการ
วิจัยทางสังคมศาสตร์ พ.ศ. ๒๕๒๕ บัญญัติ "work load" ไว้ว่า "ปริมาณงาน" "น้ำหนักงาน"
 และ "งานที่รับไว้"

ลักษณะอีกประการหนึ่งของการบัญญัติศัพท์ก็คือ การบัญญัติขึ้นจากเสียงของสิ่ง
 นั้น ๆ ซึ่งศัพท์เป็นคำซ้ำ เช่น "ตุ๊ก - ตุ๊ก" ใช้แทนรถสามล้อเครื่อง และ "หุ้ม" "โม่" เพื่อ
 ใช้ออกเวลา "ลูกเจี๊ยบ" "นกหวีด" เป็นต้น

นอกจากนี้มีศัพท์หลายคำที่บัญญัติขึ้นเพราะใช้กันจนติดปาก เช่น "โก้" "โกร๋น"
 "โกโรโกโส" "เหิมเกริม" "คุ่มตะ คุ่มตุ้ย" เป็นต้น

การบัญญัติศัพท์ที่ใช่แปลจากอีกภาษาหนึ่งโดยตรง เช่น "ทางม้าลาย" "ไปจรรยา"
 "ยานอวกาศ" และการสร้างคำใหม่ เช่น "พัคลม" "ระบำปลายเท้า" เป็นการสร้างศัพท์ขึ้น
 ใ้เพื่อให้ทันกับความก้าวหน้าทางศิลปวิทยาการของสังคมอื่น

สำหรับการทับศัพท์นั้นเป็นวิวัฒนาการทางภาษาที่ชี้ให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของสังคม ความคิด ฯลฯ อันเกิดจากการกระทบกันของวัฒนธรรมที่ต่างกัน การสะกดคำและการออกเสียงคำที่ทับศัพท์เป็นปัญหาสำคัญของการเปลี่ยนแปลงของภาษาในลักษณะนี้ เช่นคำว่า "shirt" ควรเขียนว่า "เชิร์ต" "เชิร์ค" "เชิร์ค" หรือคำ "bus - lane" ทับศัพท์ว่า "บัสเลน" มักออกเสียงว่า "บัสเลน" "บัสสะเลน" หรือ "บัส เลน" คำว่า TV ออกเสียงว่า "ทีวี" (T-wee) "Condominium" ทับศัพท์ว่า "คอนโด" การเปลี่ยนเสียงจากต้นภาษาให้ปรับเข้ากับภาษาที่ถ่ายทอดคำและการตัดคำและย่อคำ เป็นลักษณะที่เห็นได้ชัดในการทับศัพท์ "air - condition" ทับศัพท์ว่า "แอร์" "motorcycle" ทับศัพท์ว่า "มอเตอร์ไซค์" คำว่า "cook" เสียง k^h ของพยัญชนะแรกเมื่อทับเป็นภาษาไทยว่า "กูก" ตัดเสียง h ออกและพยัญชนะแรกกับตัวสะกดออกเสียงเหมือนกันโดยใช้ระบบเสียงของภาษาไทย

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๘๓ หน้า ๑๔ - ๑๕ ใ้ข้อธิบายที่มาของคำศัพท์ต่าง ๆ ว่าคั้งนี้ คำใดที่บอกวามาแต่ภาษาใดนั้น ว่าที่จริงคั้งนั้น ๆ แท้ทั้งสิ้น หาดรงกับภาษาเดิมที่เกี่ยวไม เพราะคำภาษาอื่น ๆ เช่น บาลี สันสกฤต เขมร ที่นำมาใช้คั้งคั้งในภาษาไทย โดยมากเราลดพยางค์เสียบ้าง เปลี่ยนอักษรเสียบ้าง เปลี่ยนเสียงเสียบ้าง เช่น ธรรม (บาลี) ธรม (สันสกฤต) ไซว่า ธรรม, พรัคพราก (เขมร) ไซว่า พรัคพราก โปรส (เขมร) ไซว่า โปรค... คำใดที่ยังไม่แน่ใจวามาจากภาษาอะไร แต่มีรูปคล้ายภาษาใดภาษาหนึ่งก็บอกไว้ในวงเล็บว่า เทียบภาษานั้นภาษานี้ เช่น ก่าป็น น. เรือเดินทะเลแบบของชาวตะวันตก (เทียบมลายูหรือฮินดูสถานี่ Capel) ที่มาของศัพท์บัญญัติ มี เขมร จีน ฮวา ญวน ตะเลง เบงคลี่ บาลี ฝรั่งเศส สันสกฤต อังกฤษ ฮินดู และศัพท์บัญญัติที่คั้งขึ้นตามเสียง เช่น "ทุม" "โมง" "กรอ" และศัพท์ที่คั้งขึ้นเพราะใช้กันจนติดปาก เช่น "โกรน" "โก" "โกโรโกโส" เป็นต้น

การศึกษาเกี่ยวกับการบัญญัติศัพท์และการทับศัพท์ที่มีผู้รู้อย่างท่าน เช่น Peter Farb กำหนดให้เป็นนิเวศวิทยาทางภาษา (language ecology) มีคนกำหนดอย่างเป็นทางการ (formal) และอย่างมีระบบ (systematic) และอย่างไม่เป็นทางการ (informal) ไม่มีระบบ (unsystematic) ศัพท์บางคำ เช่น meat ซึ่งในภาษาอังกฤษดั้งเดิมหมายความถึงอาหารชนิดใดก็ได้เปลี่ยนความหมายเป็นเนื้อสัตว์เท่านั้นเมื่อ ๕๐๐ ปีที่แล้วมา และคำ "food" ซึ่งเป็นคำที่บัญญัติขึ้นภายหลัง "meat" หมายความถึงอาหารชนิดใดก็ได้แทน

การยืมคำจากภาษาอังกฤษมาใช้ในภาษาฝรั่งเศสเป็นปรากฏการณ์ของการทับศัพท์ที่เมื่อยืมมาแล้วก็ใช้ระบบเสียงของภาษาฝรั่งเศสแทน เช่น "les blugines" "le weekend" "le grand rush" และ "le snaeque - barre" เป็นต้น ในทางกลับกันการทับศัพท์จากอีกภาษาหนึ่งอาจทำให้ระบบเสียงของภาษาเดิมเปลี่ยนไป โดยรับเอาเสียงของคำยืมมาใช้ เช่น ภาษาอังกฤษก่อน Norman Conquest มีคำที่พยัญชนะต้นออกเสียง V และ Z น้อยมาก แต่ภายหลัง Norman Conquest มีการยืมคำภาษาฝรั่งเศสมาใช้มากทำให้มีวิวัฒนาการของเสียง V และ Z มาเป็นเสียงต้นคำ เช่น very vally zeal และ zest เป็นต้น

ในภาษาไทยก็เช่นกันการทับศัพท์ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของระบบเสียงขึ้น เช่น เสียง "ล" ท้ายคำ เช่น "ดูบอล" แทน "ดูบ็อน" และเสียง "ส" ท้ายคำ เช่น "บัส" แทน "บึค" หรือ "โคชฟุตบอล" แทน "โคคฟุตบอล" เป็นต้น

การบัญญัติศัพท์โดยเอาคำต่าง ๆ มาประสมกันเป็นคำใหม่ เช่น "เทมเกริม" "ฮักหาญ" "ฟ้าคาร์ณ" ขึ้นใช้เป็นส่วนหนึ่งก็เป็นปรากฏการณ์ของการสร้างสรรค์ทางภาษา ในภาษาอังกฤษ ได้มีคำใหม่ ๆ เกิดขึ้นโดยวิธีนี้ เช่น bat (ค.ศ. ๑๒๐๕) + mash (ค.ศ. ๑๐๐๐) เป็น bash (ค.ศ. ๑๖๔๑) หรือ flare (๑๖๓๒) เกิดจากคำ flame (๑๓๗๗) + glare (๑๔๐๐) เป็นต้น

การบัญญัติศัพท์ส่วนใหญ่จะไม่มีผลต่อโครงสร้างของภาษา แต่ศัพท์บางคำที่ใช้แพร่หลายทำให้โครงสร้างประโยค โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเรียงลำดับคำเปลี่ยนไป เช่นคำว่า "ส่งออก" และ "นำเข้า" ซึ่งบัญญัติขึ้นสำหรับการเศรษฐกิจแทนคำว่า "export" และ "import" เมื่อใช้ในประโยคมักใช้ว่า "ส่งออกข้าว" หรือ "นำเข้าสิ่งเคมี" แทนที่จะใช้ "ข้าว" และ "เคมี" ซึ่งเป็นกรรมของประโยคไว้กลางประโยคตามคำกริยา "ส่ง" และ "นำ" เพราะ "นำเข้า" ได้ใช้จนเป็นศัพท์เทคนิคทางธุรกิจการค้าระหว่างประเทศไปแล้ว

จะเห็นได้ว่าการบัญญัติศัพท์และทับศัพท์เป็นความมืองงามทางภาษาที่มีผลกระทบต่อระบบเสียงและโครงสร้างของภาษาได้ ถึงแม้จะเป็นปริมาณน้อยก็ตาม

๓. การวิเคราะห์ชั้นต้นประมวลศัพท์บัญญัติ

เอกสารการบัญญัติศัพท์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ชั้นต้นประกอบด้วย

๑. พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๔๓
๒. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕
๓. ศัพท์านุกรมการวิจัยสังคมศาสตร์ ของสมาคมวิจัยสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๒๕
๔. ประมวลศัพท์บัญญัติวิชาการศึกษาศึกษาของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. ๒๕๑๕
๕. ประมวลศัพท์บัญญัติวิชาการศึกษาศึกษาของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. ๒๕๒๑
๖. ศัพท์บัญญัติ อังกฤษ-ไทย ไทย-อังกฤษ ของราชบัณฑิตยสถาน พิมพ์ครั้งที่ ๔ พ.ศ. ๒๕๒๕

การวิเคราะห์ชั้นต้นทำให้ได้ข้อสรุปบางประการดังต่อไปนี้

๑. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๓ กำหนดที่มาของคำไว้ ๑๑ ภาษา คือ เขมร จีน ฆราวาส ญวน ตะเลง เบงกอล บาลี ฝรั่งเศส สันสกฤต อังกฤษ และฮินดู ส่วนพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ กำหนดที่มาของคำไว้ ๑๔ ภาษา โดยเพิ่มภาษาญี่ปุ่น มลายู และละติน เป็นที่มาเพิ่มขึ้นอีก ๓ ภาษา ศัพท์บัญญัติที่มาจากภาษาอังกฤษมีมากขึ้น และเพิ่มคำที่มาจากภาษาญี่ปุ่น มลายู และละตินขึ้น จากการวิเคราะห์ศัพท์หมวด "ฮ" พบว่าในฉบับเดิม ระบุว่า มีคำจากภาษาจีน ๒ คำ คือ "ฮวน" และ "ฮ้อ" มีคำจากภาษาอังกฤษ ๔ คำ คือ "ฮั่น" "เฮกโตกรัม" "เฮกโตเมตร" "เฮกโตลิตร" พจนานุกรมฉบับหลังระบุคำจากภาษาจีน ๕ คำ คือ ฮ้อ ฮวน ฮั่น แอ็กิน และ ฮวงซุ้ย ส่วนคำจากภาษาอังกฤษเพิ่มขึ้นเป็น ๒๕ คำ มีคำที่บัญญัติขึ้นโดยทับศัพท์มากขึ้น เช่น เฮลิคอปเตอร์ ฮิปโปโปแตมัส ฮิสทีเรีย โฮเต็ล และไฮโดรเจน ซัลไฟด์ เป็นต้น

๒. จากการวิเคราะห์ศัพท์หมวด ก. จำนวน ๒๔ หน้า ของพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๓ จำนวน ๒๔ หน้า พบว่า ศัพท์บัญญัติจากภาษาบาลีมีจำนวนสูงที่สุดคือมี ๕๓ คำ รอง ๆ ลงมาคือ สันสกฤต ๓๐ คำ จีน ๖ คำ เขมร ๔ คำ อังกฤษ ๔ คำ ฆราวาส ๒ คำ เป็นศัพท์บัญญัติจากเสียง ๓ คำ และจากการใช้กันจนติดปาก ๑๒ คำ ข้อมูลข้างต้นนี้ชี้ให้เห็นว่าศัพท์ที่วิเคราะห์บัญญัติขึ้นจากภาษาบาลีและสันสกฤตเป็นส่วนใหญ่ โดยมีอัตราส่วนกับศัพท์บัญญัติจากภาษาอื่น ๆ ประมาณ ๕ : ๑

๓. การวิเคราะห์ประมวลศัพท์บัญญัติวิชาการศึกษาของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ตีพิมพ์ครั้งที่ ๔ พ.ศ. ๒๕๑๕ และฉบับปรับปรุงตีพิมพ์เผยแพร่ พ.ศ. ๒๕๒๑ พบว่าฉบับแรกมีศัพท์บัญญัติจากภาษาอังกฤษ ๓๒๑ คำ ในขณะที่ฉบับหลังของศัพท์บัญญัติเพิ่มขึ้นเป็น ๖๖๗ คำ เท่ากับว่าในช่วงเวลา ๖ ปี มีศัพท์ทางวิชาการศึกษาเพิ่มขึ้นเท่าตัว

๔. ศัพท์านุกรมการวิจัยสังคมศาสตร์ ของสมาคมวิจัยสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย ได้บัญญัติศัพท์ทางวิชาการจากภาษาอังกฤษไว้ทั้งหมด ๕๐๒ คำ ในจำนวนนี้เป็นศัพท์บัญญัติขึ้นโดยอาศัยภาษาไทยและบาลีสันสกฤต ๕๖๔ คำ อีก ๓๗ คำ เป็นคำที่มีภาษาอังกฤษปนและใช้ทับศัพท์ เช่น สไตล์ สหสัมพันธ์คาโนนิกัล พารามิเตอร์ โดเมนทางจิตวิทยา คำராแบบโปรแกรม เป็นต้น

อัตราส่วนของการบัญญัติศัพท์จากอังกฤษมาเป็นไทย และบัญญัติโดยอาศัยการทับศัพท์ เป็น

๒๓ : ๑ โดยประมาณ และศัพท์ภาษาอังกฤษในหมวด S (๑๐๓ คำ) P (๑๐๓ คำ)

C (๘๘ คำ) A (๘๑ คำ) การบัญญัติเป็นภาษาไทยมากที่สุด รองลงมาคือ I (๖๘ คำ)

R (๖๐ คำ) D (๕๒ คำ) T (๔๐ คำ) ที่บัญญัติน้อย คือ หมวด W U K Q และน้อยที่สุด

คือ หมวด Z ซึ่งบัญญัติไว้เพียง ๒ คำ

๔. สาขาวิชาของศัพท์บัญญัติที่ระบุไว้ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน

พ.ศ. ๒๕๒๕ มีแขนงต่าง ๆ ดังนี้ แพทยศาสตร์ ภูมิศาสตร์ มานุษยวิทยา เรขาคณิต วิทยาศาสตร์
ไวยากรณ์ ศาสนศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ สถิติศาสตร์ สรีรวิทยา สังคมศาสตร์ โหราศาสตร์ และ
อุคูนิยมวิทยา ในศัพท์บัญญัติ อังกฤษ-ไทย ไทย-อังกฤษ ของราชบัณฑิตยสถาน แบ่งสาขาวิชา
ออกเป็น คณิตศาสตร์ จิตวิทยา ปรัชญา แพทยศาสตร์ ภูมิศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมวิทยา
สถิติ และอุตสาหกรรม จากการวิเคราะห์คำศัพท์ในหมวด A พบว่า ศัพท์ที่บัญญัติขึ้นมาจาก
สาขาจิตวิทยามากที่สุด (๗๕ คำ) รองลงมาคือ สาขาปรัชญา (๔๕ คำ) คณิตศาสตร์ (๔๔ คำ)
สังคมวิทยา (๔๐ คำ) วิทยาศาสตร์และภูมิศาสตร์ (สาขาละ ๒๘ คำ) แพทยศาสตร์และสถิติ
(สาขาละ ๑๕ คำ) สำหรับคำบัญญัติจากหมวด W ซึ่งมีจำนวนน้อย พบว่า เป็นคำในสาขา
สังคมวิทยามากที่สุด (๑๑ คำ) จิตวิทยา รองลงมา (๑๐ คำ) คณิตศาสตร์และภูมิศาสตร์เท่า ๆ
กัน (๖ คำ) รอง ๆ ลงมาคือ สถิติ (๔ คำ) แพทยศาสตร์ (๓ คำ) อุตสาหกรรม (๓ คำ)
วิทยาศาสตร์ (๒ คำ) และปรัชญา (๒ คำ)

๕. การบัญญัติศัพท์ทางวิชาการมีบางคำที่บัญญัติไว้เหมือนกันในสาขาต่าง ๆ เช่น
"affection" "บัญญัติว่า "วิภาพ" สำหรับสาขาแพทยศาสตร์ ปรัชญา และจิตวิทยา ศัพท์บาง
คำบัญญัติต่างกันสำหรับสาขาวิชาที่ต่างกัน เช่น "alloy" "บัญญัติว่า "โลหะเจือ" สำหรับสาขา
วิทยาศาสตร์ และ "โลหะผสม" สำหรับสาขาภูมิศาสตร์ และ "attach" บัญญัติว่า "การ
จับใจ" ในสาขาแพทยศาสตร์ และ "การโจมตี" ในทางสังคมวิทยา คำบางคำใช้ทั้งที่บัญญัติ
ขึ้นและใช้ทับศัพท์ เช่น "asphalt" บัญญัติว่า ยางมะตอย และ แอสฟัลต์

ศัพท์บัญญัติฉบับราชบัณฑิตยสถาน

ฉบับที่ ๑๒๖ (๒๕๒๕)

สรุป

ปัจจัยต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางภาษาที่เป็นวิวัฒนาการทางคำศัพท์ โดยทำให้มีการบัญญัติศัพท์และทับศัพท์ ประกอบด้วย

๑. ปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรม
๒. การกระทบกันของวัฒนธรรมที่ต่างกัน
๓. วิวัฒนาการทางภาษาที่อนุโลมให้มีการยืมคำและทับศัพท์ โดยการปรับระบบเสียงของภาษาให้เหมือนกับภาษาที่มีคำยืมหรือปรับเสียงของคำยืมให้เข้ากับระบบเสียงของภาษาที่ยืมค่านั้น ๆ มา
๔. การยอมรับวิวัฒนาการในแขนงต่าง ๆ ของสังคมอื่น ตลอดจนการยอมรับแนวความคิดของสังคมอื่น หรือของชนรุ่นใหม่ที่ใหม่ในสังคมนั้น ๆ

การบัญญัติศัพท์และการทับศัพท์อาจเกิดขึ้นอย่างเป็นทางการ โดยมีคณะผู้เชี่ยวชาญทางภาษา หรือผู้เชี่ยวชาญทางภาษาคนหนึ่งคนใดบัญญัติขึ้น และมีการทดลองใจว่าจะเป็นที่นิยมแพร่หลาย หรือถ้าไม่แพร่หลายเป็นที่นิยมก็อาจมีการบัญญัติคำใหม่ขึ้นแทน นอกจากนี้การบัญญัติศัพท์อาจจะเกิดขึ้นอย่างไม่เป็นทางการ เช่น คำที่ใช้กันจนติดปาก และคำที่คนรุ่นหลังนิยมใช้ก่อนและเป็นที่นิยมกว้างขวางจนเป็นคำใหม่ที่บัญญัติขึ้นใช้

ลักษณะของการบัญญัติศัพท์พอสรุปได้ดังนี้.-

๑. การบัญญัติศัพท์เกี่ยวกับออกเป็นต่าง ๆ กัน เช่น attitude = ท่าที เจตคติ ทัศนคติ
๒. ศัพท์ที่เดิมบัญญัติไว้อย่างหนึ่งแต่ไม่เป็นที่นิยมใช้ มีการบัญญัติคำใหม่ขึ้นแทน เช่น aim = จุดประสงค์ เปลี่ยนเป็นจุดหมาย
๓. ศัพท์ที่บัญญัติขึ้นใหม่ไม่เป็นที่นิยมใช้ มีการหันกลับไปใช้คำที่บัญญัติไว้เดิม เช่น paragraph = อนุচ্ছেท กลับไปใช้คำว่า "ย่อหน้า" และ "วรรค" แทน

๔. ศัพท์ที่บัญญัติขึ้นต่างกันในสาขาวิชาต่างกัน เช่น heterogeneity = ความต่างแบบ (สังคมวิทยา) และภาวะวิวิธพันธุ์ (ปรัชญา)
๕. ศัพท์ที่มีการบัญญัติศัพท์และทับศัพท์ เช่น style = แบบแผน, แบบวิธี, แบบฉบับ และสไตล์
๖. ศัพท์ที่บัญญัติจากภาษาเดิม เช่น ละติน สันสกฤต บาลี และศัพท์ที่บัญญัติจากภาษาร่วมสมัย เช่น อังกฤษ ฝรั่งเศส ญี่ปุ่น
๗. ศัพท์ที่บัญญัติจากเสียง เช่น รถตุ๊ก-ตุ๊ก
๘. ศัพท์ที่พูดกันจนติดปาก เช่น โกโรโกโรค โกเก
๙. ศัพท์ที่เกิดจากการประสมคำที่เดิมไม่ใช่คำเดียวกัน เช่น เข็มเกริม ฮึกหาญ
๑๐. ศัพท์ที่บัญญัติจากการแปลความหมายจากคำเดิม เช่น หางมาลัย ไฟจราจร
๑๑. ศัพท์ที่ทับศัพท์และเป็นคำยืม เช่น เฮลิคอปเตอร์

การบัญญัติศัพท์ และทับศัพท์ทำให้เกิดคำมากขึ้นในภาษา และมีการเปลี่ยนหรือปรับเสียงของภาษาใหม่ เช่น เสียงท้ายคำว่า สไตล์ ฟุตบอล บัส โบนัส และในบางกรณีก็มีการเปลี่ยนโครงสร้างภาษา เช่น "การนำเข้าสารเคมี" แทน "การนำสารเคมีเข้า" และ "ส่งออกข้าว" แทน "ส่งข้าวออก"

การบัญญัติศัพท์เป็นกรปรับตัวของภาษาเพื่อสนองความจำเป็นในการใช้ภาษาเพื่อการสื่อความหมายให้สมบูรณ์ตามเจตนารมณ์ของผู้ใช้ภาษา มีธรรมชาติตั้งในพระนิพนธ์ของกรมหมื่นนราชนพพงศ์ประพันธ์ นายกราชบัณฑิตยสถานประธานกรรมการบัญญัติศัพท์ภาษาไทย ในคำนำเมื่อพิมพ์ครั้งที่หนึ่งของ ศัพท์บัญญัติอังกฤษ-ไทย, ไทย-อังกฤษ ของราชบัณฑิตยสถาน, พ.ศ. ๒๕๑๗ ที่ผู้เขียนขออัญเชิญมาไว้ในที่นี้ ทรงนิพนธ์ว่า

"การบัญญัติศัพท์มีประโยชน์เพียงใด ไม่จำเป็นต้องกล่าวถึง เพราะนักศึกษาตลอดจนนักการเมืองมีหนังสือพิมพ์ยอมนคร อยู่นักอยู่แล้ว แต่การบัญญัติศัพท์เป็นกิจที่ยากลำบาก

มาก เพราะถึงแม้จะพยายามคิดให้รอบคอบสักเพียงใด และจะปรึกษาหารือกับท่านผู้คงแก่เรียนในวิชาต่าง ๆ สักเพียงใด ก็ยังหลีกเลี่ยงความบกพร่องไม่ได้ ด้วยภาษาแต่ละภาษาย่อมมีอัจฉริยลักษณะของตน ทั้งในทางความหมายและทางเสียง ซึ่งศัพท์ที่คิดขึ้นนั้นจะต้องอนุโลมตามอย่างสนิทแนบเนียนจึงจะมีชีวิตดาวรสืบไป...แม้ว่าศัพท์เหล่านั้นจะยังไม่ได้ประกาศใช้เป็นทางการก็ตาม แต่ก็เพื่อให้ประชาชนได้ทดลองใช้"

บรรณานุกรม

๑. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๓, โรงพิมพ์สหการพิมพ์, กรุงเทพฯ ๒๕๕๔
๒. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕, สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, กรุงเทพฯ ๒๕๒๕
๓. ศัพท์บัญญัติ : อังกฤษ - ไทย ไทย - อังกฤษ, ราชบัณฑิตยสถาน, กรุงเทพฯ ๒๕๒๕
๔. ประมวลศัพท์บัญญัติ วิชาการศึกษาของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, โรงพิมพ์คุรุสภา, กรุงเทพฯ ๒๕๑๕
๕. ประมวลศัพท์บัญญัติ วิชาการศึกษาของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, โรงพิมพ์คุรุสภา, กรุงเทพฯ ๒๕๒๑
๖. ศัพท์านุกรม การวิจัยสังคมศาสตร์ของสมาคมวิจัย สังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, โรงพิมพ์แสงรุ่งดาวพิมพ์, กรุงเทพฯ ๒๕๒๖
๗. Blount, G. Ben and Mary Sanches, eds. Sociocultural Dimensions of Language Change, Academic Press, New York, etc., 1977
๘. Farb, Peter. Word Play : What Happens When People Talk, Alfred A. Knopf, New York, 1974